

התרת נדרים ב"כל נדרי"

מאת הרב בן ציון נשר

עד יוה"כ הבא עלינו לטובה ונדריים של שנה הבאה הוא דשרינן וסמך לדבר הרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. עכ"ל.

הרי לפנינו שיטת ר"ת דהתרת נדרים דכל נדרי דעבדינן בליל יוה"כ היינו התרה על נדרים של השנה הבאה, אבל על הנדרים של השנה שעברה, לא מהני הך התרה דכל נדרי מהנך טעמי, שכתב הר"ת בתוס', ועיי"ש עוד בתוס' דכתבו דהא דאמר' דנדרנא דמשמע בלשון עבר, וכתבו דנדרנא משמע שתי לשונות לשעבר ולהבא. וצריך לבאר לשיטת התוס' איזה גדר הוא זה של התרת נדרים של שנה הבאה ואמנם התוס' כתבו דסמך לזה הוא מדברי הגמ' דהרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה וכו', אך אכתי צריך ביאור דהא דקתני בגמרא הרוצה שלא יתקיימו נדריו היינו דמתנה תנאי דמבטל הנדרים שידור אך בכל נדרי דאמרין לא נזכר תנאי זה ומהלשון משמע דהוי התרה, ואף התוס' עצמם כתבו דהוי התרת נדרים של שנה הבאה וצ"ב מאי התרה שייכא בכה"ג.

והרא"ש בפסקיו לנדרים פ"ג סימן ה' הביא את דברי ר"ת הללו שמוחק מהמחזורים מיום כפורים שעבר עד יום כפורים זה, והרא"ש פליג עליו שם וכתב יו"ל: מיהו נראה מנהג הקדמונים דלשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם בשנה שעברה ומתירין אותן כדי להנצל מן העונש, לכך אומר אותה ג"פ וגם אומר ונסלח לכל עדת בני ישראל כי צריכין כפרה אותן שעברו, ומה שהקשה דבעינן שלשה הדיוטות הרי כל הקהל אומרים אותו איש איש לבדו בלחש וגם התזן נמי

בגדון השאלה בדבר הנוסח בכל נדרי דאמרין בליל יום הכפורים, אי אמרינן „מיום כפורים שעבר עד יום כפורים זה“, או „מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה“. ובדבר מנהגינו פה בארה"ק לומר שני הנוסחאות דהיינו מיו"כ שעבר עד יו"כ זה ומיו"כ זה עד יוה"כ הבעל"ט.

תשובה: הנה יסוד הך דינא בגמ' נדרים כ"ג ע"ב דאיתא התם: והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר, ומקשינן בגמ' אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדרי אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר, רבא אמר לעולם כדאמרין מעיקרא הבע"ע כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע במה התנה והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר נדרא לית ביה ממשא, לא אמר על דעת הראשונה אני נודר עקריה לתנאיה וקיים לנדריה, ע"כ.

ובתוספות שם ד"ה ואת דרשת ליה בפירקא כתבו וז"ל: מתוך שמעתין מוחק ובינו תם, מה שכתוב במחזורים בכל נדרי, „מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה“ וסבורין הן שמתירים נדרים משנה שעברה וטועין, חדא בכל התרת נדרים בעי חרטה מעיקרא לכל הפחות והרי אין אנו פותחים בשום חרטה ועוד דבעי יחיד מומחה או ג' הדיוטות וליכא ועוד שהלכה כרב פפא שהוא בתראה, דאמר בפרק השולח: צריך לפרט הנדר ואנן לא עבדינן הכי ועוד דנודר עצמו אי אפשר לו להתיר, לכך נראה לו להגיה מיוה"כ זה

שהבאנו לעיל אי רבא פליג אדאביי או לא, דהרמב"ם סובר כהדעה הראשונה (ומוכח כן מדכתב הרמב"ם את דברי אביי בהלכה ד' ואת הדעה השניה כתב ויש מי שמורה להחמיר, ולקמן בהלכה ה' כתב את דברי רבא ומשמע מהא דסובר דאביי ורבא לא פליגי בהך סוגיא ושני דינים נפרדים הם). מכיון דס"ל דרבא לא פליג אדאביי ולכן כתב דלא בעינן שיהא זכור בשעת הגדר לתנאיה, אבל הראב"ד סובר דרבא פליג אדאביי וממילא סובר רבא דאמרינן כדמעיקרא דהיינו והוא שזכור בשעת הגדר, ולכן כתב הראב"ד יפה הורה זה ולא כהדעה הראשונה שברמב"ם, כיון דפסקינן כרבא, דבעינן שיהא זכור בשעת הגדר לתנאיה. ומה שהוסיף הראב"ד ולא בזכירת התנאי בלבד, אלא בקבלתו וקיומו עיין בכ"מ דכתב דגם הרמב"ם כיוון כן ולא הוצרך לבאר זה, עיי"ש.

ואשר נראה לענ"ד בביאור הדברים הוא דהנה יש להסתפק בהך דינא דהגמרא, דהרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, מהו דין הביטול דמהני אי הביטול הוא עיכוב שעושה כדי שלא יחול הגדר והיינו שהגדר שעושה אח"כ הוי נדר טוב בעצמותו, אלא דלא יכול לחול, כיון שהביטול מעכב אותו מלהול אבל הביטול הוא לא בעצם הגדר והגדר עצמו הוי נדר טוב, או דילמא דמה שמבטל את הגדר ואומר שיהא בטל הוא משווה ליה לדיבוריה כטעות והיינו שהביטול הוא בעצם הגדר, שע"י הביטול עושה את דבורו לדבור של טעות וממילא אין שום ממשות לנדר שידור אח"כ ואין בו שום חלות והגדר בעצמותו לאו נדר הוא כיון שהוא כטעות ע"י הביטול. להצד השני בתקירתינו הזאת דהביטול הוא דמשוה לדיבוריה טעות דמי הך ביטול נדרים להתרת חכם שמתיר נדרים כיון דלהך סברא הוי הביטול כעין התרה, משא"כ להצד הראשון דהביטול הוי עיכוב בחלוח הגדר והגדר עצמו הוי נדר טוב הוי ביטול והתרה בנדר שני דינים חלוקים, והביטול דמי יותר למי סירת מודעה כמו בשטרות ובשאר מילי ולא דמי להתרת חכם.

הקהל מתירין לו, והא דאמר רב פפא צריך לפרט הגדר הני מילי היכא שהגודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר לו החכם, עכ"ל. וכן נמי כתב הרא"ש בסוף מסכת יומא עיי"ש.

חזינו דשיטת הרא"ש היא דהתרת נדרים דכל נדרי שעושים בליל יום הכפורים היינו התרה על נדרים של שנה שעברה, ולכן אמרינן כמנהג הקדר מונים שכתוב במתוורים מיום כפורים שעבר עד יום כפורים זה, והרא"ש יישב קושיות רבינו תם על מנהג הקדמונים בכל נדרי, וא"כ צריך ביאור טפי שסת רבינו תם, דהא לא קשיא מה שהקשה, וא"כ אמאי הגיה רבינו תם את נוסח הקדר מונים בכל נדרי, גם צריך לבאר פלוגתת הר"ת והרא"ש בהך דינא דכל נדרי, דר"ת סבר דהוי התרה להבא והרא"ש סבר דהוי התרה לשעבר וצ"ב במאי פליגי בסברא בהך עינינא.

והנה כתב ה"מב"ם פ"ב מהל' נדרים ה"ד: מי שהתנה קודם שידור ואמר כל נדר שאדור מכאן ועד עשר שנים הריני חוזר בהן, או הרי הן בטלים וכיוצא בדברים אלו ואח"כ נדר, אם היה זוכר התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים שהרי בטל התנאי בנדר זה, ואם לא זכר לתנאי אלא אחר שנדר אע"פ שקבל התנאי בלבו וקיימו הרי הגדר בטל, ואע"פ שלא הוציא עתה החזרה בפיו, כבר הקדים החזרה לנדר והוציאה בפיו מקודם, ויש שמורה להחמיר ואומר והוא שיוכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור, עכ"ל. ומקור דברי הרמב"ם בהלכה זו הוא מסוגיא דילן נדרים כ"ג ע"ב הרוצה שלא יתקיימו נדריו, ועיין בכ"מ וברדב"ז שם.

ובהשגות הראב"ד כתב וז"ל: ויש שמורה להחמיר זכור, א"א יפה הורה זה ולא בזכירת התנאי כמו שהוא סובר אלא בקבלתו וקיומו שאם שהה כדי דבור אחר שזכר אותו ולא קיימו כבר ביטל נדרו את התנאי לפי שצ"ל בלבו על התנאי אני סומך והיה צ"ל והוא שקבל התנאי תוך כדי דבור אחר שזכר אתו, עכ"ל. ויעיין ברדב"ז דכתב דר פלוגתת הדעה הראשונה בדברי הרמב"ם והדעה ה' שניה ושכן סובר הראב"ד היא בביאור דברי הגמ'

גט לנדר בכמה אנפי, ופשוט ואכמ"ל). (ועיין בשו"ת חבצלת השרון ח"א יו"ד סי' ס"ג שהקשה מ"ש מנותן מתנה לאחר מסירת מודעה, ועיי"ש מה שתירץ בזה).

איברא דעדיין יש להבין אף לאחר מה שבארנו בשיטת הראב"ד דא"כ מה חילוק יש בין סתם חזרה בנדר בתוכ"ד לבין זכירת התנאי מה הרויח הנודר בתנאי שעשה לשיטת הראב"ד הרי אם זוכר את התנאי בתוכ"ד של הנדר ורוצה לחזור יכול לחזור בו אפילו בלא תנאי, כמבואר לעיל בדברי הרמב"ם בהלכה ג'. ויש לומר לפי הראב"ד דזכירת התנאי מהני טפי מסתם חזרה בתוכ"ד מהגדר כיון דזכירת התנאי וקבלתו וקיומו בלבד סגי, וזכירה וקבלה זו אין צריך לפרש ולהוציאן בפיו כמו בסתם חזרה וסגי בזה כשזוכר ומקבל בקבו ובמחשבתו, ולכך מהני התנאי שיעשה קודם דאם בא לבטל את הנדר בתוכ"ד של הנדר לא צריך לחזור בפירוש אלא סגי בקיום התנאי ואז בסל הנדר. ושוב ראיתי בבאור הגר"א יו"ד סימן ר"י סק"ט שכתב חילוק זה שכתבנו, וז"ל: ודוקא שהתנה בתחילה או מהני חזרתו אח"כ בלא תוכ"ד אבל בלא הכי לא מהני, עכ"ל.

ומצאתי בחזו"א יו"ד סימן קמ"ג, שעמד בזה וז"ל: קשה הא אף בלא תנאי יכול לחזור תוכ"ד כמש"כ רבינו לעיל ה"ג ואפשר דהתם צ"ל בפיו החזרה ומכח התנאי סגי חזרה בלב, אבל לא משמע כן כלל דא"כ אינו מרויח כלום בתנאי שהרי תוכ"ד יכול לחזור בפיו, ובגמ' אמר סבר למדרשיה בפרקא ואמר ליה תנא מסתם לה סתומי כו' ואם הוא תוכ"ד לא שייך כאן כל החרדה הזאת. עכ"ל. אכן לפי עדיין יש להבין לשיטת הראב"ד מאי מרויח הנודר בתנאי והא כול לחזור בו בלא תנאי בתוכ"ד.

והנה בשו"ע יו"ד סי' סק"ב כתב המחבר וז"ל: מי שהתנה ואמר כל נדרי שאדור עד זמן פלוני יהיו בטלים ונדר בתוך הזמן אם הוא זוכר לתנאי בשעת הנדר נדרו קיים שהרי מבטל תנאו בשעה שנודר ואם אינו זוכר לתנאו בשעת הנדר התנאי קיים

ויראה דבחקירה זו נחלקו הרמב"ם והראב"ד במבטל נדריו בראש השנה ואח"כ נדר אי צריך שיזכר התנאי לאחר שנדר, או לא, דמהרמב"ם משמע דלא צריך שיזכור התנאי לאחר הנדר כה דעה הראשונה שהביא ולא כהיש מי שמורה, והר"אב"ד סובר דבעינן שיזכור בתוכ"ד של הנדר את התנאי ולא שיזכור בלבד אלא שיקבל התנאי ויקיימו. ונימא דהרמב"ם יסבור דדין הביטול דיעמוד בראש השנה ויבטל כל נדריו שעתידי לידור דין זה הוא דמשווה ליה לדיבוריה טעות, ודמי הך ביטול להתרת חכם, ולכן סובר הרמב"ם דלא בעינן שיזכור בשעת הנדר בתוכ"ד את התנאי כיון דאין צריך לעכב את הנדר מלחול, כיון דהנדר בעצמותו לא הוי נדר טוב והוי כדיבור טעות ואין בו ממשות וזה מכח הביטול שביטל את הנדר קודם.

ברם הראב"ד יסבור דדין הביטול הוא דהביטול הוי עכוב שמעכב את הנדר מלחול אבל הנדר בעצמותו נדר טוב הוא ודמי למסירת הודעה, ולכן לענין הביטול צריך שיזכור את התנאי בתוכ"ד של הנדר כדי לבטל את הנדר וזה דמי לסתם חזרה בנדר דמהני בתוכ"ד, דאי אמרינן דהביטול הוא כמו מסירת מודעה וזה מעכב את הנדר מלחול ולא הוי ביטול בעצם הנדר שפיר יש סברא לומר שצריך שיזכור את התנאי בתוכ"ד לנדר, וזה מש"כ הראב"ד ולא בזכירת התנאי בלבד אלא בקבלתו וקיומו והיינו שבוה שמקבל ומקיים את התנאי מבטל את הנדר ובלא זה לא בטל הנדר, כיון דאם נדר עתה חזינן דרוצה שהנדר יחול דאי לאו הכי אמאי נדר ואף שעשה תנאי לבטל את הנדר מ"מ בשעה שנדר יהא בטל התנאי, ולכן צריך לזכור התנאי בתוכ"ד לאחר הנדר ולקבלו ולקיימו ובוה מבטל את הנדר מכח התנאי שעשה.

ולכאורה לפי מה שבארנו בשיטת הראב"ד ולקמן נבאר הכי נמי שיטת רבנו תם דביטול הנדרים הוי כמסירת מודעה, יש להעיר הא במסירת מודעה לא בעינן שיזכור המודעה בשעת מסירת הגט ואמאי בנדרים בעינן שיזכור את התנאי בתוכ"ד, שוב ראיתי שהקשה כן בספר שו"ת לבושי מרדכי ח"א בפירושו לנדרים, ועיי"ש מה שתירץ לחלק בין

והרא"ש יסבור שהי התרת נדרים של שנה שעברה ונימא דר"ת יסבור דהא דאמרינן בגמרא הרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' היינו שהתנאי שעושה הוא עכוב שמעכב את חלות הנדר ואינו מבטל את הנדר בעצמותו, ולכן שפיר סבר ר"ת דכל נדרי הוי ביטול נדרים של שנה הבאה ואין בזה התרה לנדרי השנה שעברה, משום דלכך בעינן התרת חכם ולא מהני מה שהוא מבטלו כיון דאין אדם יכול לבטל את הנדרים שנדר קודם, ורק לעכב את נדריו להבא שלא יחולו, זה נתחדש בגמרא, דאפשר לעשות כן וזה הענין דכל נדרי לבטל את הנדרים של שנה הבאה, ולכן הגיה רבינו תם את המחזורים ותיקן לומר מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה ולא אמרינן מיום כפורים שעבר כיון דאנו מבטלים נדרי השנה הבאה.

ברם הרא"ש יסבור דהא דאמרינן בגמ' הרוצה שלא יתקיימו נדריו דיכול לעשות תנאי לנדרי היינו שהתנאי משווה ליה לדיבוריה כטעות והביטול הוא בעצם הנדר, ושפיר כתב הרא"ש דהתרה דכל נדרי היא על נדרים משנה שעברה וגם ביטול נדרים של השנה הבאה, כיון דהתרה זו דמיה להתרת חכם דגם היא משווה ליה לדיבוריה כטעות וזה מהני על נדרים של שנה שעברה, ולדברינו יוצא חדוש גדול לדינא, שלא נמצא בשום פוסק ע"פ שיטת הרא"ש היינו דהתרה דכל נדרי מהני גם לשעבר וגם להבא דזה נתחדש בדברי הגמרא דהי רוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה וכו', ומבואר דע"י התנאי יכול לבטל את הנדרים שידור אח"כ והיינו כמו שבארנו בדעת הרמב"ם, דהתנאי הוא ביטול בעצם הנדר ולא רק עיכוב בחלות של הנדר, ולשעבר נמי הוי התרה כיון דמשווה ליה לנדריה כטעות ודמי להתרת חכם, ובכה"ג יכול להתיר נדרים של שנה שעברה, ועל מה שהקשה ר"ת דהא בעינן ג' הדיוטות ע"ז תירץ הרא"ש דכל הקהל אומרים אותו והוי כהתרת ג', והיינו מכיון דהרא"ש ס"ל דהאי התרה דכל נדרי מהני גם על נדרי שנה שעברה ולכן כתב דאיכא הכא התרה דג' הדיוטות וההיתר הוא, כנוסח הנאמר בכל נדרי, ור"ת לא ניחא ליה בהכי, ולא סגי ליה

והנדר בטל, ויש אומרים שאין התנאי מועיל לבטל הנדר אלא אם כן יזכרנו תוכ"ד לנדר ויאמר בלבו שהוא סומך על התנאי ויש לחוש לדבריהם. עכ"ל, וכתב הט"ז בסק"ג, דהלכה זו כתב כן הטור בשם הרמב"ם ואסיק עליה שהרא"ש לא חילק כן. והקשה הט"ז: ובאמת יש כאן מקום עיון דהא בסעיף ג' כתב, ונזכר על מה שהתנה" והתם מהני אף אם נזכר לאחר זמן הרבה כמ"ש הר"ן ונזכר אח"כ ולמה צריך כאן ההזכרה תוכ"ד. עכ"ל. ומכת קושיא זו חידש הט"ז, דאין הכוונה בדברי הראב"ד, והוא שיוזכר התנאי בתוך כדי דבור" דהיינו תוכ"ד לנדרו, אלא כוונת הראב"ד דקיום התנאי וקבלתו צריך שיהיה בתוכ"ד לזכירת התנאי ולא איכפת לן כלל בתוכ"ד לנדר, אלא כל שיוזכר התנאי אפי' אחר זמן הרבה צריך שתוכ"ד לאותו זכירה ישים על לבו לקיים התנאי, והבין הראב"ד דגם הרמב"ם ס"ל הכי דצריך שיקיים התנאי בתוכ"ד לזכירתו ומכיון עליון הרמב"ם מגומגם בזה ולא משמע הכי, לכן כתב הראב"ד: ולא בזכרת התנאי אלא בקבלתו וקיומו, ועיי"ש היטב בדברי הט"ז דכתב להלכה דלא כהשו"ע ואין צריך זכירת התנאי בהוכ"ד לנדר אלא בקיום התנאי בתוכ"ד לזכירתו, אכן לפום דברי הט"ז סרה קושייתנו דלעיל לשיטת הראב"ד מה הויה הנודר בתנאי שעשה והרי בכל נדר יכול לחזור בו בתוכ"ד, כיון דביאר הט"ז ולא צריך שיוזכר התנאי בתוכ"ד לנדרו אלא אפילו לאחר זמן מהני זכירתו אם קיימו בתוכ"ד לזכירתו ולהכי מהני התנאי טפי מסתם חזרה.

הדרן לדידן בדבר מנהג הקדמונים בכל נדרי, והנה לפי מה שבארנו בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד דיסודה הוא בעיקר דין הגמרא שיכול הנודר להתיר נות שלא יתקיימו נדריו אי דין זה הוא עיכוב שמעכב את הנדר מלחול והנדר בעצמותו הוי נדר טוב, או דנימא דהתנאי משווה ליה לנדריה כטעות והיינו דהנדר בעצמותו לאו נדר הוא כיון דהוי כדבור טעות. לפי זה נוכל להבין מחלוקת רבותינו הראשונים במנהג הקדמונים לומר כל נדרי בליל יהי"כ שהבאנו לעיל, דר"ת סבר דכל נדרי הוי התרה להבא והיינו ביטול הנדרים של שנה הבאה

נדרו שהתנאי מבטל את נדרו והוי בגדר התרת נדרים. וזו ראייה ברורה לשיטות רבותינו הרמב"ם והרא"ש ז"ל דהתנאי דביטול נדרים הוי בגדר התרת נדרים. ולכן שפיר אפשר לומר דכל נדרי הוי התרת נדרים גם על שנה שעברה, והא דלא מהני דאין הנודר יכול להתיר לעצמו לאחר שחל הנדר לכן אומרים אותו כל הקהל והוי כהתרת ג' וכמש"כ הרא"ש.

והנה כתב הטור באו"ח סי' תרי"ט הנוסח לומר כל נדרי וכו' די נדרנא ודי אשתבענא וכו' מיה"כ שעבר עד יוה"כ הזה, וכתב שם שר"ת הוקשה לו ע"ז והנהיג לומר מיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט, ועיי"ש גמי בבי"ב ובב"ה. ובשו"ע שם סתם המחבר וכתב סתם ואומרים כל נדרי וכו' ולא פירש לן כמאן נעביד, ועיי"ש בט"ז ובמג"א שכתבו דנהי" גינן כר"ת ואמרינן מיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט, וטרחו שם ליישב את הלשון, אי אמרינן דנדרנא או דניגנר והביאו שם מהלבוש לשנות הלשון דכל נדרי. ובכנה"ג בהגהות על הטור הביא וז"ל: ג. ב. בספר תמים דעים סי' קפ"ג הביא לשונו באורך אני רגיל לומר בלשון עבר ועתידי מיה"כ שעבר עד יוה"כ שיבא עלינו לשלום, הרב"ז ח"א סי' ל"ג, אמר המאסוי וכן הוא מנהגי אלא שאני אומר מיום הכפורים שעבר עד יוה"כ הזה ומיה"כ הזה שבא עלינו לשלום עד יוה"כ שיבא עלינו לשלום, מפני שאם כדברי ר"ת דאינו מועיל הביטול על מה שעבר כבר אין לכלול בבת אחת הביטול שעבר עם הביטול שעתידי. עכ"ל הכנה"ג.

והנה יעוין בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א קמ"ה שגשאל בדבר הנוסח דכל נדרי והשיב וז"ל: ולכן לא יפה אנחנו עושים פה היום לאחוזו התבל בשני ראשיו ולזכותו שטרא לבי תרי להחזיק בנוסח הישן במקצתו ולעזוב מקצתו ולשנות להפכו להבא, שזה אי אפשר כלל ואינו סובל השנוי והתמורה ואין מקום לקיימו עפ"ד ר"ת, אם לא נחדשהו מעיקרו ונהפכהו כולו מעבר לעתידי. אבל נראין דברי הקדמונים ז"ל שנתקן על העבר ואין לי בכך ספק בעולם, מ"מ לחוש לדר"ת הואיל ויצא מפי אותו

בהא דתירין הרא"ש משום דאף אי הו' ג' הדיוטות אין יכולים להתיר בכל נדרי, כיון דהלשון דכל נדרי לא הוי לשון התרת נדרים, אלא הוי ביטול נדרים של שנה הבאה, וגדר הדין הזה הוא דעושה תנאי והתנאי מעכב את הנדרים, שידור אח"כ שלא יחולו אבל אין תנאי ביטול בעצמותו של נדר.

ונראה דיש לזביא יסוד ומקור למה שבארנו בשיטות הרמב"ם והרא"ש ז"ל, דהתנאי דמבטל נדריו הוי בגדר התרת חכם, דהנהגה בנדרים דף ע"ה ע"ב איתא ת"ש אמר להם ר"א ומה במקום שאין מיפר נדרי עצמו משגדר מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמפר: דרי אשתו משתדור אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור. ועיי"ש בר"ן ד"ה הא כדאיתא והא כדאיתא דכתב וז"ל: וקשה בעיני וליגמר נמי מק"ו ידידה שלא יחולו נדרי אשתו כלל כשם שאין חלין נדרי עצמו, ונראה לי דלא מצי למידן הכי משום דנדרים עצמו היינו טעמא דהיכא דאתני מעיקרא לא חיילי כלל משום דכיון דשכת תנאו בשעת נדרו הו"ל נדר בטעות, ולא חייל כלל משא"כ בנדרים אשתו דליכא למימר הכי אלא מיהו לענין שיהו מופרין נדרי אשתו לאחר שיהו שפיר איכא למידן ק"ו דכיון דבנדרים עצמו אשכחן דטעותו דקמי נדרו מבטל נדריו קודם שידור ואפ"ה ההוא גזוניה גופיה לא מבטל להו לאחר שידור, דהא כל נדר שהוא ניתר בפתח נדר טעות הוא דמה לי אי מצינן למימר דאילו הוה ידע האי כיתחא דידע השתא לא היה נודר דא ודא אחת היא, אלא מאי אית לך למימר, דנהי דבהאי גזונו אינו מתיר לעצמו לאחר הנדר כל שקדם ההוא גזונו גופיה הרי הוא מתיר לעצמו וכו', עכ"ל.

חיינן מזה דתנאי קודם הנדר שיבטל הנדר אח"כ הוא בגדר התרת נדרים, כיון שאינו זוכר התנאי בשעת הנדר ואילו היה יודע התנאי לא היה נודר הוי כעין נדר בטעות וכמו דבפתח הנדר אמרינן אילו היה יודע לא היה נודר ומ"מ אין זה טעות גמור דלא נבעי התרת נדרים אלא דבאופן זה מהני התרת נדרים, והוא הדין בתנאי שעושה קודם

לשעבר ומשמע נגזר להבא, ולכן אמרינו רק דנדרנא וכו'). אמנם לפי מה שבארנו לעיל בדברינו בשיטת הרא"ש יוצא לנו חידוש דאף לשיטת הרא"ש יש לנו לומר ומיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט, מכיון דכל גדריו מהני גם לשעבר וגם להבא כמו שנתבאר בדברינו מדינא יגמ' דהרצח שלא יתקיימו גדריו דהיינו ביטול בעצמותו של גדר דהוי התרה לשעבר ותנאי להבא.

ולענין הלכה יראתי להכניס ראשי בין הרים גדולים אלו והנלענ"ד כתבתי לעורר בהך ענין ולבאר סוגית הגמ' דגדרים כ"ג ושיטות רבותינו הראשונים ז"ל בזה. מ"מ המלצנו בדברינו על מנהג אשכנזי הרווח פה בארעא קדישא תובב"א לומר מיו"כ שעבר עד יו"כ זה ומיו"כ זה עד יו"כ הבא עלינו לטובה, והיינו אף לא חיישינן לדר"ת וכמבואר בדברינו, ועדיין צ"ע לדינא והשי"ת יאיר עינינו בתורתו.

צדיק נוהג אני בשתי הלשונות ולכפול הנוסח דנדרנא ודנידר וכו' מיו"כ שעבר עד יו"כ זה ומיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט כדי לצאת ידי הכל, עכ"ל. ועיין נמי אריכות דברים בזה בספר יד המלך על הרמב"ם בקונטרס כל גדר וכל שבועה בסוף הל' שביתת עשור.

ועיין בחיי אדם הלכות יוה"כ כלל קמ"ד, שהביא נוסח כל גדריו וכתב שהוא „הנוסח המוסכם מהר פוסקים והיינו לומר מיו"כ שעבר עד יו"כ זה ומיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט", ולכאורה נראה מכל הא דהבאנו לעיל מהפוסקים דהא דנהיגין לומר מיו"כ שעבר עד יו"כ זה ומיו"כ זה עד יו"כ הבעל"ט הוא רק כדי לצאת ידי הכל והיא מנהג הקדמונים וגם שיטת ר"ת ולפיכך אומרים אנו שני הנוסחאות, (והא דלא כתב נחיי אדם דאמרינן דנדרנא ודנידר אלא כתב רק דנדרנא ודאשתבענא וכו', נראה דהוא ע"פ מה שכתבו התוס' בגדרים דנדרנא משמע